

Henning Mankell

Dwaalsporen

Uit het Zweeds vertaald
door Bertie van der Meij

DE GEUS

Zesentwintigste druk

Oorspronkelijke titel *Villospår*, verschenen bij Ordfronts Förlag AB,
Stockholm

Oorspronkelijke tekst © Henning Mankell 1995
Eerste Nederlandstalige uitgave © Bertie van der Meij en
De Geus bv, Breda 2002

Deze editie © De Geus bv, Breda 2015
*Published by agreement with Ordfronts Förlag AB, Stockholm,
and Leonhardt & Høier Literary Agency aps, Copenhagen*

Omslagontwerp Mijke Wondergem
Omslagillustratie © Lisa Bonowicz/Trevillion Images
ISBN 978 90 445 3692 8
NUR 332, 305

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus bv, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.
Internet: www.degeus.nl

Meer weten over onze boeken en auteurs? Meld u dan aan voor onze nieuwsbrief via www.degeus.nl of volg ons via social media:

DeGeusBreda

De_Geus

I

Vroeg in de ochtend begon hij aan zijn gedaanteverwisseling.

Hij had alles zorgvuldig gepland om ervoor te zorgen dat er niets kon mislukken. Hij zou een hele dag nodig hebben en hij wilde niet riskeren dat hij in tijdnood kwam. Hij pakte het eerste penseel en hield het omhoog. Uit de cassettespeler op de vloer klonken de trommels van het bandje dat hij had gemaakt. Hij keek naar zijn gezicht in de spiegel. Toen trok hij de eerste zwarte strepen over zijn voorhoofd. Hij deed het met vaste hand, merkte hij. Hij was dus niet nerveus. Terwijl het toch de eerste keer was dat hij zijn oorlogsbeschildering echt aanbracht. Wat tot nu toe een vlucht was geweest, zijn manier om zich tegen al het onrecht dat hem voortdurend was aangedaan te verweren, werd nu iets totaal anders. Het werd menens. Bij iedere streep die hij op zijn gezicht schilderde, was het alsof hij zijn oude leven achter zich liet. Er was geen weg terug meer. Met ingang van vanavond was het spel voorgoed voorbij en zou hij de oorlog in gaan waarin mensen echt moesten sterven.

Het licht in de kamer was fel. Hij had de spiegels vóór zich zorgvuldig zo gericht dat ze geen licht konden weerkaatsen. Bij binnengang had hij de deur achter zich op slot gedaan en eerst nog een laatste keer gecontroleerd of hij niets vergeten was. Alle benodigdheden lagen klaar. De keurig schoongemaakte penselen, de porseleinen bakjes met de verf, handdoeken en water. Bij de kleine draaibank lagen zijn wapens naast elkaar uitgestald op een zwarte lap. De drie bijlen, de messen van verschillende lengte en de spuitbussen. Dit was het enige waarover hij nog steeds geen besluit had genomen, dacht hij. Voor het invallen van de avond zou hij moeten kiezen welk wapen hij zou nemen.

Hij kon ze niet allemaal meenemen. Maar hij wist dat het besluit zich vanzelf zou aandienen als hij maar eenmaal aan zijn gedaanteverwisseling begonnen was.

Voordat hij aan de bank ging zitten om zijn gezicht te schminken liet hij zijn vingers over de sneden van de bijlen en messen gaan. Ze konden niet scherper zijn. Hij kon de verleiding niet weerstaan een van de messen wat steviger tegen zijn vingertop te drukken. Het bloed welde onmiddellijk op. Hij veegde zijn vinger af aan een handdoek. Toen ging hij voor de spiegels zitten.

De eerste strepen op zijn voorhoofd moesten zwart zijn. Het was alsof hij twee diepe sneden kerfde, zijn brein openlegde en alle herinneringen en gedachten die hem tot nu toe in zijn leven hadden vergezeld, gekweld en vernederd, naar buiten liet vloeien. Pas daarna zou hij de rode en witte strepen aanbrengen, de ringen, de vierkanten en tot slot de slangachtige versieringen op zijn wangen. Van zijn blanke huid zou niets meer te zien zijn. En dan zou zijn gedaanteverwisseling compleet zijn. Alles van daarvoor zou weg zijn. Hij was wedergekeerd in de vorm van een dier en hij zou nooit meer als een mens spreken. Hij zou als het nodig was zelfs niet aarzelen zichzelf de tong af te snijden, dacht hij.

Zijn gedaanteverwisseling kostte hem de hele dag. Even na zes uur 's avonds was hij klaar. Hij had toen ook besloten de grootste van de drie bijlen mee te nemen. Hij stak de steel achter de dikke leren riem die hij rond zijn middel had gegept. Daar zaten ook de twee messen al in hun scheden. Hij keek om zich heen. Hij was niets vergeten. De sputtussen had hij in de binnenzakken van zijn leren jack gestopt.

Nog een laatste keer keek hij naar zijn gezicht in de spiegel. Hij huiverde. Toen liet hij voorzichtig de motorhelm over zijn hoofd zakken, deed het licht uit en verliet het vertrek, op blote voeten, zoals hij gekomen was.

*

Om vijf over negen zette Gustaf Wetterstedt het geluid van de tv zachter en belde hij zijn moeder. Dat was al heel lang een vaste gewoonte van hem. Sinds hij meer dan vijfentwintig jaar gelezen was afgetreden als minister van Justitie en al zijn politieke functies had neergelegd, bekeek hij de nieuwsuitzendingen op tv altijd met weerzin en ergernis. Hij kon zich er niet mee verzoenen dat hij er geen deel meer van uitmaakte. Al die jaren dat hij als minister en als mens in het absolute middelpunt van de publieke belangstelling had gestaan, was hij minstens eens per week op tv te zien geweest. Hij had er nauwlettend op toegezien dat er van alle filmfragmenten waarin hij optrad door een secretaresse videokopieën waren gemaakt. Die banden stonden nu in zijn werkkamer, ze namen een hele wand in beslag. Zo nu en dan bekeek hij ze weer eens. Het was steeds een bron van voldoening voor hem te merken dat hij in al die jaren als minister van Justitie nog nooit van zijn apropos was gebracht door een onverwachte of verraderlijke vraag van een kwaad-willend journalist. Met onverholen verachting herinnerde hij zich hoe bang veel van zijn collega's waren geweest voor de tv-verslaggevers. Het gebeurde dan ook veel te vaak dat ze begonnen te stotteren of zichzelf verstrikten in tegenstrijdigheden waar ze vervolgens niet meer uitkwamen. Hem was dat echter nooit overkomen. De journalisten hadden hem er nooit onder gekregen. En zijn geheim waren ze ook nooit op het spoor gekomen.

Hij had om negen uur de tv aangezet om naar het inleidende nieuwsoverzicht te kijken. Daarna zette hij het geluid zachter. Hij trok de telefoon naar zich toe om zijn moeder te bellen. Zijn moeder had hem gekregen toen ze nog heel jong was. Nu was ze vierennegentig, nog helder van hoofd, vol onverbruikte energie. Ze woonde alleen in een groot appartement in het centrum van Stockholm. Iedere keer als hij de telefoon pakte en haar nummer intoetste, hoopte hij dat ze niet zou opnemen. Nu hij zelf over de zeventig was, begon hij te vrezen dat ze hem zou overleven. Hij wenste niets liever dan dat zij zou sterven. Dan zou hij alleen overblijven. Hij zou haar niet meer hoeven

bellen, hij zou zelfs algaauw vergeten zijn hoe ze eruitzag.

De telefoon ging over. Onder het wachten keek hij naar de geluidloze nieuwslezer. Na het vierde toonsignal begon hij te hopen dat ze eindelijk dood was. Toen hoorde hij haar stem. Zijn toon werd zoetsappig terwijl hij met haar sprak. Hij vroeg hoe het met haar ging, hoe haar dag was geweest. Eenmaal geconfronteerd met het feit dat ze nog leefde, wilde hij het gesprek zo kort mogelijk houden.

Hij beëindigde het gesprek en liet zijn hand op de telefoonhoorn rusten. Ze gaat niet dood, dacht hij. Ze gaat pas dood als ik haar de hersens insla.

Hij bleef in de stille kamer zitten. De enige geluiden die hij hoorde waren het ruisen van de zee en een eenzame brommer die ergens in de buurt voorbijreed. Hij stond op van de bank en liep naar het grote raam voor het terras, dat uitzicht bood op zee. De schemering was mooi en heel sfeervol. Het strand achter het grote terrein dat zijn huis omringde, was leeg. De mensen zitten voor hun tv-toestellen, dacht hij. Ooit zaten ze daar te kijken hoe ik de verslaggevers van het journaal in een wurggreep nam. In die tijd was ik minister van Justitie. Ik had minister-president moeten zijn. Maar dat ben ik nooit geworden.

Hij trok de zware gordijnen dicht, er zorgvuldig op toezien dat er geen kieren open bleven. Hij probeerde zo anoniem mogelijk te leven, in dit huis even ten oosten van Ystad, maar toch werd hij nog wel eens door nieuwsgierige mensen in de gaten gehouden. Hoewel het al vijfentwintig jaar geleden was dat hij was afgetreden, geheel vergeten waren ze hem niet. Hij ging naar de keuken en schonk zichzelf een kop koffie in uit een thermoskan. Die had hij eind jaren zestig tijdens een officieel bezoek aan Italië gekocht. Vaag herinnerde hij zich dat hij daar was voor besprekingen over de uitbreiding van maatregelen ter bestrijding van het terrorisme in Europa. Overal in zijn huis stonden voorwerpen die hem herinnerden aan het leven dat hij ooit had geleid. Hij had al vaak overwogen alles weg te gooien. Maar uiteindelijk had het hem vergeefse moeite geleken.

Hij liep met zijn kop koffie terug naar de bank. Met de

afstandsbediening zette hij de tv uit. In het donker bleef hij zitten, denkend aan de dag die voorbij was. Die ochtend had hij bezoek gehad van een journaliste van een van de grote maandbladen, die een serie reportages maakte over het leven van bekende mensen na hun vijfenzestigste. Hij was er niet achter gekomen waarom ze speciaal hem had uitgekozen. Ze had een fotografe bij zich gehad en ze hadden foto's genomen, zowel op het strand als binnenshuis. Hij had van tevoren besloten dat hij zichzelf zou presenteren als een oudere man, gekenmerkt door mildheid en verzoening. Hij had verteld dat hij nu een zeer gelukkig leven leidde. Hij leefde in de grootst mogelijke afzondering om te kunnen mediteren en hij had zich met geveinsde verlegenheid laten ontvallen dat hij overwoog of hij wellicht zijn memoires nog zou gaan schrijven. De journaliste, een vrouw van in de veertig, was onder de indruk en vol onderdanige eerbied geweest. Na afloop had hij haar en de fotografe naar hun auto vergezeld en hen uitgezwaaid.

Hij was erin geslaagd tijdens het hele interview geen enkel waarwoord te zeggen, dacht hij voldaan. Dat was dan ook een van de weinige dingen die nog steeds zijn belangstelling hadden. Bedriegen zonder ontmaskerd te worden. Schijn te wekken en illusies te verspreiden. Na al die jaren in de politiek had hij besef dat het enige wat uiteindelijk overbleef de leugen was. De waarheid vermomd als leugen, of de leugen onder het mom van waarheid.

Langzaam dronk hij zijn koffie op. Zijn gevoelens van welbehagen werden sterker. 's Avonds en 's nachts was hij op zijn best. Dan zakten de gedachten weg, de gedachten aan alles wat ooit geweest was en wat verloren was gegaan. Het belangrijkste had niemand hem echter ooit kunnen ontnemen. Het diepste geheim, dat wat niemand wist behalve hijzelf.

Soms kon hij zichzelf bezien als een beeld in een spiegel die tegelijkertijd bol en hol was. Als mens had hij diezelfde dubbelzinnigheid. Niemand had ooit iets anders dan de buitenkant gezien, de bekwame jurist, de gerespecteerde minister van Justitie, de milde vijfenzestigplusser die strandwandelingen maakte

langs de kust van Skåne. Niemand kon ook maar enigsins vermoeden dat hij zijn eigen dubbelganger was. Hij had koningen en presidenten bezocht, hij had glimlachend staan buigen, maar ondertussen had hij gedacht: *jullie moesten eens weten wie ik eigenlijk ben en wat ik van jullie denk*. Toen hij voor de tv-camera's stond had die gedachte – *jullie moesten eens weten wie ik ben en wat ik van jullie denk* – altijd helemaal vooraan in zijn bewustzijn gelegen. Maar nooit had iemand daar iets van gemerkt. Zijn geheim was dit: de partij die hij vertegenwoordigde, de meningen die hij verdedigde, de meeste mensen die hij ontmoette, die haatte en verachtte hij. Zijn geheim zou tot hij dood was een geheim blijven. Hij had de wereld doorzien, al haar zwakheden geïdentificeerd, de zinloosheid van het bestaan gezien. Maar niemand kende zijn inzicht en zo zou het blijven. Hij had nooit enige behoefte gevoeld anderen mee te delen wat hij had gezien en begrepen.

Hij voelde een groeiend welbehagen over wat hem te wachten stond. De volgende dag zouden zijn vrienden even na negen uur 's avonds in de zwarte Mercedes met het getinte spiegelglas in de ramen naar zijn huis komen. Ze zouden rechtstreeks zijn garage binnenvrijen en hij zou hun komst afwachten in de zitkamer, met dichtgetrokken gordijnen, net als nu. Hij merkte dat zijn verwachtingen meteen hooggespannen raakten zodra hij over het meisje dat ze hem zouden leveren begon te fantaseren. Hoe zou ze er deze keer uitzien? Hij had laten weten dat het de laatste tijd te vaak blondines waren geweest. Soms waren ze ook te oud geweest, over de twintig. Hij wilde ditmaal een jonger meisje, het liefst een halfbloed. Terwijl hij het meisje naar zijn slaapkamer meenam zouden zijn vrienden in het souterrain wachten, waar hij een tv had neergezet. Voor zonsopgang zouden ze weer vertrokken zijn en kon hij al weer gaan fantaseren over het meisje dat ze de week erop zouden meebrengen. De gedachte aan de dag van morgen wond hem zo op, dat hij van de bank opstond en zijn werkkamer binnenging. Voordat hij het licht aandeed, trok hij de gordijnen dicht. Heel even meende hij in de verte op het strand een vage menselijke gedaante te zien. Hij

deed zijn bril af en tuurde met samengeknepen ogen. Er hielden zich wel eens late nachtelijke wandelaars in de buurt van zijn terrein op. Enkele keren had hij zich genoodzaakt gezien de politie van Ystad te bellen om zijn beklag te doen over jongeren die op het strand een vuur hadden aangelegd en lawaai maakten. Hij had een goede verstandhouding met de politie van Ystad. Ze kwamen altijd onmiddellijk om de lieden die hem stoorden weg te jagen. Hij stond er vaak bij stil dat hij, doordat hij minister van Justitie was geweest, allerlei kennis had verkregen en contacten had opgedaan waar hij anders geen idee van zou hebben gehad. Niet alleen had hij de bijzondere mentaliteit die er binnen het Zweedse politiekorps heerde, leren kennen. Hij had ook systematisch vriendschappen aangeknoopt op strategische punten in het Zweedse rechtswezen. Maar wat daarnaast even belangrijk was geweest, dat waren alle contacten in het criminale circuit die hij had gekregen. Er waren intelligente misdadigers, zowel mensen die individueel opereerden als leiders van grote misdaadsyndicaten, die hij tot zijn vrienden had gemaakt. Ook al was er veel veranderd in de vijfentwintig jaar na zijn aftreden, hij ondervond nog steeds veel nut van zijn oude contacten. En niet in de laatste plaats van de vrienden die ervoor zorgden dat hij elke week bezoek kreeg van een meisje in de geschikte leeftijd.

De gedaante op het strand was verbeelding geweest. Hij verschikte de gordijnen en ontsloot een van de laden van het schrijfbureau dat hij van zijn vader, de gevreesde professor in de rechtsgeleerdheid, had geërfd. Hij haalde er een kostbare, fraai versierde band uit, legde die op de schrijftafel en sloeg hem open. Langzaam, bijna eerbiedig, bladerde hij door zijn verzameling van pornografische afbeeldingen uit alle perioden van de kunst der fotografie. Zijn oudste foto was een zeldzaamheid, een daguerreotype uit 1855 die hij een keer in Parijs had gekocht. De afbeelding stelde een naakte vrouw voor die een hond omhelsde. Zijn verzameling was welbekend in de exclusieve maar voor de buitenwereld onbekende kring mannen die zijn belangstelling deelde. Zijn fotoverzameling van Lecadre uit de

jaren negentig van de negentiende eeuw werd alleen overtroffen door de verzameling van een bejaarde staalindustriemagnaat uit het Roergebied. Langzaam bladerde hij de geplastificeerde bladzijden door. Hij bleef het langst talmen bij de bladzijden met nog heel jonge modellen, aan wier ogen te zien was dat ze onder invloed van drugs waren. Het had hem vaak gespeten dat hijzelf niet eerder met fotograferen was begonnen. Als hij dat wel had gedaan, zou hij nu op een unieke verzameling kunnen bogen.

Toen hij het album had doorgenomen borg hij het weer op in zijn schrijfbureau. Hij had zijn vrienden laten beloven dat ze in geval van zijn dood de foto's aan een antiquair in Parijs, die zich had gespecialiseerd in dit soort verkoopopdrachten, zouden aanbieden. Het geld zou vervolgens naar een fonds voor jonge juristen gaan dat hij nu reeds had opgericht, maar waarvan het bestaan pas bij zijn dood bekend zou worden gemaakt.

Hij deed de bureaulamp uit en bleef in de donkere kamer zitten. Het ruisen van de zee klonk maar heel zwak. Opnieuw meende hij een brommer te horen die ergens in de buurt langsreed. Hij had nog steeds moeite om zich een voorstelling van zijn eigen dood te maken, hoewel hij al over de zeventig was. Twee keer had hij tijdens reizen in de VS anoniem weten te bewerkstelligen dat hij bij executies aanwezig mocht zijn. De eerste keer werd de elektrische stoel gebruikt, de tweede keer de toentertijd al zeer ongebruikelijke gaskamer. Het was een merkwaardig opwindende ervaring geweest om te zien hoe mensen werden afgemaakt. Maar van zijn eigen dood kon hij zich geen beeld vormen. Hij verliet zijn werkkamer en schoonk zich bij het barkastje in de zitkamer een glaasje likeur in. Het liep al tegen middernacht. Een korte wandeling naar de zee was het enige wat hem nog te doen stond voordat hij naar bed ging. In de vestibule trok hij een jas aan, hij stak zijn voeten in een paar versleten klompen en verliet zijn huis.

Buiten was het windstil. Zijn huis lag zo afgelegen dat hij niet kon zien of er licht brandde bij zijn buren. In de verte klonk het geluid van de auto's op de weg naar Kåseberga. Hij liep het tuinpad af, naar de gesloten poort die hem toegang gaf tot het